Podróże w czasie
WYMAGANIA EDUKACYJNE NA POSZCZEGÓLNE OCENY
KLASA V SZKOŁY PODSTAWOWEJ

TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA EDUKACYJNE NA POSZCZEGÓLNE OCENY				
	Poziom konieczny **ocena dopuszczająca**	Poziom podstawowy **ocena dostateczna**	Poziom rozszerzający **ocena dobra**	Poziom dopełniający **ocena bardzo dobra**	Poziom wykraczający **ocena celująca**
1. Czas w historii	**Uczeń zna:** • sposób mierzenia czasu, którym posługują się ludzie w Europie • wydarzenie, które dało początek obowiązującemu w Europie systemowi datacji • rzymski system zapisywania liczb **Uczeń rozumie:** • pojęcia: nasza era (n.e.), przed naszą erą (p.n.e.), wiek (stulecie), historia, tysiąclecie • zasady ustalania wieku i połowy wieku dla danego wydarzenia historycznego	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: prehistoria, epoka **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, czym historia różni się od prehistorii • wymienić epoki należące do prehistorii i historii • przedstawić ramy chronologiczne epok historycznych	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: chronologia **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, co oznacza stwierdzenie, że podział na epoki jest umowny		
2. Od myśliwych do rolników	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: rewolucja neolityczna	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: paleolit (starsza epoka kamienna), neolit	**Uczeń zna:** • podstawowe zajęcia ludzi epoki paleolitu i neolitu	**Uczeń zna:** • ramy chronologiczne epoki paleolitu	**Uczeń rozumie:** • znaczenie rewolucji neolitycznej

	Uczeń potrafi: • zlokalizować na mapie obszar Bliskiego Wschodu • porównać koczowniczy tryb życia z osiadłym	(młodsza epoka kamienna), rzemiosło **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić skutki rewolucji neolitycznej	**Uczeń potrafi:** • wymienić najważniejsze informacje dotyczące warunków życia ludzi w epoce paleolitu i neolitu • wyjaśnić, dlaczego zmiany w sposobie życia ludzi epoki neolitu nazwano rewolucją neolityczną	i neolitu **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować epokę paleolitu i neolitu	
3. Cywilizacja Sumerów	**Uczeń zna:** • nazwy rzek, nad którymi powstały pierwsze cywilizacje **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Mezopotamia, Żyzny Półksiężyc **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie Żyzny Półksiężyc • zlokalizować w czasie i przestrzeni cywilizacje starożytnego Wschodu (Mezopotamii)	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: pismo obrazkowe **Uczeń potrafi:** • wymienić wspólne cechy pierwszych cywilizacji	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: społeczeństwo, miasto-państwo **Uczeń potrafi:** • wymienić osiągnięcia Sumerów	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: cywilizacja, podział pracy	**Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, w jaki sposób narodziła się cywilizacja Sumerów
4. Starożytny Egipt	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: państwo, faraon, monarchia **Uczeń potrafi:** • zlokalizować w czasie i przestrzeni cywilizację starożytnego Egiptu	**Uczeń zna:** • system sprawowania władzy w Egipcie • organizację społeczeństwa w starożytnym Egipcie • rodzaje pisma stosowane w starożytnym Egipcie	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: danina • na czym polegała trudność w posługiwaniu się pismem hiero-glificznym **Uczeń potrafi:** • wymienić uprawnienia	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: ustrój, wezyr, prowincja • z czego wynikała i na czym polegała nieograniczona władza faraona **Uczeń potrafi:**	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: monarchia despotyczna **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować funkcjonowanie państwa egipskiego

	• przedstawić warunki naturalne panujące w Egipcie • rozpoznać starożytne pismo egipskie	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: pisarz, hieroglify, papirus **Uczeń potrafi:** • umiejscowić w czasie istnienie monarchii w Egipcie • wytłumaczyć, co oznacza stwierdzenie, że Egipt był darem Nilu i jakie znaczenie miała ta rzeka dla starożytnego Egiptu	faraona • wyjaśnić, jaką rolę w państwie egipskim odgrywali pisarze	• dostrzec zależność między położeniem geograficznym a narodzinami cywilizacji egipskiej • scharakteryzować strukturę społeczeństwa w Egipcie	
5. Wierzenia starożytnych Egipcjan	**Uczeń zna:** • głównych bogów starożytnego Egiptu **Uczeń rozumie:** • pojęcia: politeizm (wielobóstwo), mumia, piramida	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować system wierzeń w Egipcie	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: balsamowanie, sarkofag **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jaką rolę w wierzeniach Egipcjan odgrywał faraon • opowiedzieć, w jaki sposób faraonowie próbowali zapewnić sobie życie wieczne	**Uczeń potrafi:** • przedstawić jedną z teorii na temat sposobu, w jaki budowano piramidy • przedstawić wyobrażenia Egipcjan na temat życia pozagrobowego	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: sąd Ozyrysa, tzw. Księga Umarłych **Uczeń potrafi:** • wymienić etapy procesu mumifikacji zwłok • omówić poszczególne etapy sądu Ozyrysa nad duszą zmarłego Egipcjanina
6. Starożytny Izrael	**Uczeń zna:** • postać: Abrahama **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Biblia, monoteizm (jedynobóstwo), Stary Testament, Nowy Testament, judaizm, Dekalog **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić różnicę	**Uczeń zna:** • symbole judaizmu **Uczeń rozumie:** • dwoistość znaczenia słowa Żydzi **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować system wierzeń w starożytnym Izraelu	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: Biblia hebrajska, Tora **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić znaczenie Biblii • podać różnicę między Biblią hebrajską a Biblią chrześcijańską	**Uczeń rozumie:** • z czego wynika ostrożność, z jaką historycy podchodzą do Biblii jako źródła historycznego	**Uczeń potrafi:** • ocenić znaczenie Biblii w dziejach ludzkości

	między monoteizmem a politeizmem				
7. Demokracja ateńska	**Uczeń zna:** • postać: Peryklesa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: polis, demokracja • na czym polegała demokracja ateńska **Uczeń potrafi:** • zlokalizować na mapie Grecję i Ateny	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: zgromadzenie ludowe, rada pięciuset, sąd ludowy, ostracyzm • na czym polega wyjątkowość demokracji ateńskiej **Uczeń potrafi:** • umiejscowić w czasie powstanie i rozwój demokracji ateńskiej	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: Hellada, Hellenowie, barbarzyńcy **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować organizację polityczną starożytnej Grecji • przedstawić procedurę ostracyzmu • porównać pozycję mężczyzny, kobiety i niewolnika w społeczeństwie ateńskim	**Uczeń zna:** • organizację społeczeństwa w Atenach peryklejskich **Uczeń rozumie:** • dlaczego Grecy nie utworzyli jednego państwa **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować system sprawowania władzy w Atenach peryklejskich • dostrzec różnice między demokracją ateńską a demokracją współczesną	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować strukturę społeczeństwa Grecji
8. Mitologia grecka	**Uczeń zna:** • najważniejszych bogów greckich **Uczeń rozumie:** • pojęcie: bogowie olimpijscy **Uczeń potrafi:** • zlokalizować na	**Uczeń zna:** • bohaterów mitów greckich: Prometeusza, Heraklesa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: mitologia, mit, heros, Hades **Uczeń potrafi:**	**Uczeń zna:** • dziedziny życia i zajęcia, którym patronowali bogowie greccy **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować system wierzeń w Grecji	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: Chaos, Tartar, wyrocznia, Pytia **Uczeń potrafi:** • przedstawić wyobrażenia Greków na temat życia po śmierci	**Uczeń rozumie:** • rolę, jaką w greckiej religii odgrywała mitologia **Uczeń potrafi:** • wytłumaczyć, w jakim celu Grecy korzystali z wyroczni

	mapie Olimp • wyjaśnić, jak mieszkańcy Grecji wyobrażali sobie bogów	• zlokalizować na mapie Delfy • wymienić główne cechy religii starożytnych Greków			
10. Co zawdzięczamy starożytnym Grekom?	**Uczeń zna:** • postacie: Fidiasza, Homera **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Akropol, Partenon, tragedia, komedia **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd ateńskiego Akropolu • wskazać różnice między grecką tragedią a komedią	**Uczeń zna:** • postać: Sokratesa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: filozofia, filozofowie przyrody • co oznacza stwierdzenie Sokratesa: *Wiem, że nic nie wiem* **Uczeń potrafi:** • przedstawić dokonania Greków w dziedzinie architektury i teatru • wyjaśnić, czym zajmowali się pierwsi filozofowie • dostrzec wpływ kultury starożytnej Grecji na współczesną kulturę	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: maska **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd starożytnego teatru greckiego • wskazać wyrazy pochodzenia greckiego obecne we współczesnym języku polskim	**Uczeń zna:** • postacie: Myrona, Sofoklesa, Archimedesa, Hipokratesa **Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o okolicznościach narodzin teatru • wymienić najważniejsze osiągnięcia naukowe starożytnych Greków • ocenić dokonania starożytnych Greków	**Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, co jest tematem *Iliady* i *Odysei* • omówić działalność Sokratesa
11. Od republiki do cesarstwa	**Uczeń zna:** • daty: 753 p.n.e., ok. 500 p.n.e. • postacie: Juliusza Cezara, Oktawiana Augusta **Uczeń rozumie:**	**Uczeń zna:** • bohaterów mitów rzymskich: Romulusa i Remusa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: zgromadzenia ludowe, konsulowie,	**Uczeń zna:** • daty: 49 p.n.e., 30 p.n.e. • legendę o założeniu Rzymu **Uczeń rozumie:** • pojęcie: arystokracja	**Uczeń potrafi:** • przedstawić organizację republiki rzymskiej • przedstawić organizację cesarstwa rzymskiego	**Uczeń rozumie:** • różnice w sposobie rządzenia państwem w okresie istnienia republiki i cesarstwa **Uczeń potrafi:** • porównać republikę

	• pojęcia: Imperium Rzymskie, legion, imperium, republika, cesarstwo **Uczeń potrafi:** • zlokalizować na mapie Italię i Rzym • zlokalizować w czasie okres istnienia monarchii w Rzymie	senat, senatorowie, trybun ludowy, prawo weta **Uczeń potrafi:** • określić zasięg terytorialny Imperium Rzymskiego w II w. n.e. • wymienić elementy uzbrojenia rzymskiego legionisty	**Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o organizacji armii rzymskiej		rzymską z demokracją ateńską
12. Społeczeństwo antycznego Rzymu	**Uczeń potrafi:** • przedstawić warunki życia mieszkańców starożytnego Rzymu	**Uczeń potrafi:** • przedstawić stosunek Rzymian do niewolników	**Uczeń zna:** • różne grupy wchodzące w skład społeczeństwa rzymskiego **Uczeń rozumie:** • pojęcia: proletariusze, niewolnik, wyzwoleniec, arystokraci **Uczeń potrafi:** • określić pozycję arystokratów i proletariuszy oraz niewolników i wyzwoleńców w rzymskim społeczeństwie	**Uczeń zna:** • uprawnienia kobiety i mężczyzny w rzymskiej rodzinie **Uczeń potrafi:** • wymienić najważniejsze informacje o trybie życia arystokratów, proletariuszy, niewolników i wyzwoleńców • opowiedzieć o życiu rzymskiej rodziny	**Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o wyglądzie Rzymu w starożytności
13. Osiągnięcia starożytnych Rzymian	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: Forum Romanum, akwedukt, amfiteatr, igrzyska, gladiator, amfiteatr Flawiuszów (Koloseum) **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, do czego służyły amfiteatry	**Uczeń zna:** • przykłady rozwiązań architektonicznych stosowanych przez Rzymian **Uczeń rozumie:** • pojęcia: łuk architektoniczny, kopuła, Panteon, łuk triumfalny, termy, cyrk, łacina	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: bazylika, Circus Maximus, języki romańskie • znaczenie dróg w starożytnym Rzymie **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd Forum Romanum • zinterpretować	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować osiągnięcia starożytnego Rzymu • przedstawić sposób budowy akweduktu • wyjaśnić, w jaki sposób Rzymianie budowali drogi	**Uczeń zna:** • postacie: Wergiliusza, Horacego, Owidiusza **Uczeń potrafi:** • przedstawić dokonania wybitnych przedstawicieli literatury rzymskiej

	i akwedukty	**Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, do czego służyły termy i cyrki • dostrzec na przykładzie prawa rzymskiego i łaciny wpływ starożytności na współczesność	sformułowanie: *Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu*		
14. Narodziny chrześcijaństwa	**Uczeń zna:** • daty: 6 p.n.e., 30 n.e. • postać: Jezusa Chrystusa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: tolerancja religijna, Ewangelia, chrześcijaństwo, Kościół, chrześcijanie **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie Palestynę • opowiedzieć o życiu i działalności Jezusa Chrystusa	**Uczeń zna:** • daty: 64, 313, 380 • wybranych bogów rzymskich i ich greckich odpowiedników **Uczeń rozumie:** • pojęcie: apostoł **Uczeń potrafi:** • wymienić główne cechy systemu wierzeń starożytnych Rzymian • przedstawić metody prześladowania pierwszych chrześcijan • zlokalizować obszary rozprzestrzeniania się chrześcijaństwa w III–V w.	**Uczeń zna:** • postacie: Nerona, Konstantyna Wielkiego **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, dlaczego Żydzi i Rzymianie prześladowali pierwszych chrześcijan	**Uczeń zna:** • postacie: św. Pawła, św. Piotra **Uczeń rozumie:** • przyczyny, które spowodowały, że chrześcijaństwo przetrwało mimo prześladowań	**Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o narodzinach chrześcijaństwa i jego rozpowszechnianiu się w czasach starożytnych
15. Cesarstwo bizantyjskie	**Uczeń zna:** • daty: 476, 1453 • postać: Justyniana I Wielkiego • podstawowe różnice między Kościołem	**Uczeń zna:** • przyczyny podziału Imperium Rzymskiego na część zachodnią i wschodnią **Uczeń rozumie:**	**Uczeń zna:** • datę: 1054 **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Germanie, tzw. Kodeks Justyniana	**Uczeń zna:** • datę: 395 **Uczeń rozumie:** • pojęcia: „Nowy Rzym”, ikona, patriarcha,	**Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności powstania i rozwój Konstantynopola • ocenić postać Justyniana Wielkiego

	katolickim i Kościołem prawosławnym **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Bizancjum, wielka schizma wschodnia, Kościół katolicki, Kościół prawosławny • przyczyny rozłamu chrześcijaństwa **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie Konstantynopol • wymienić wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku zachodniego cesarstwa rzymskiego	• pojęcia: Hagia Sophia, spór o pierwszeństwo w Kościele **Uczeń potrafi:** • umiejscowić w przestrzeni zasięg i zmiany terytorialne cesarstwa bizantyjskiego • wymienić największe osiągnięcia Bizancjum w dziedzinie kultury • opowiedzieć o dokonaniach Bizancjum w dziedzinie architektury	**Uczeń potrafi:** • opisać wygląd świątyni Hagia Sophia • scharakteryzować relacje między wschodnimi i zachodnimi chrześcijanami	klątwa **Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności upadku cesarstwa bizantyjskiego • przedstawić dokonania Justyniana Wielkiego • przedstawić okoliczności, w których doszło do wielkiej schizmy wschodniej	
16. Początki islamu	**Uczeń zna:** • datę: 622 • postać: Mahometa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Arabowie, islam, muzułmanin, Koran **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie Półwysep Arabski, Mekkę i Medynę	**Uczeń zna:** • zasady islamu • przykłady osiągnięć cywilizacji arabskiej **Uczeń rozumie:** • pojęcia: ramadan, dżihad (święta wojna) **Uczeń potrafi:** • opisać warunki naturalne panujące na Półwyspie Arabskim • wskazać wyrazy pochodzenia arabskiego obecne we współczesnym języku polskim	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: Al-Kaba, hidżra • rolę Arabów jako pośredników między cywilizacją Wschodu i Zachodu **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować życie i wierzenia plemion arabskich przed VII w. • zlokalizować na mapie główne ośrodki polityczne Arabów • dostrzec wpływ kultury islamskiej na Europę	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: kalif, kalifat **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować system religijny stworzony przez Mahometa • opowiedzieć o osiągnięciach cywilizacji arabskiej	**Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jak doszło do powstania islamu • dostrzec związki między islamem a judaizmem i chrześcijaństwem
17.	**Uczeń zna:**	**Uczeń potrafi:**	**Uczeń zna:**	**Uczeń potrafi:**	**Uczeń rozumie:**

Państwo Karola Wielkiego	• postać: Karola Wielkiego **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie zasięg Imperium Karolińskiego	• wskazać na mapie pierwsze siedziby Franków • określić rolę chrześcijaństwa w umacnianiu państwa Franków	• daty: 756, 800 • postacie: Chlodwiga, Pepina Krótkiego **Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności odnowienia zachodniego cesarstwa rzymskiego	• przedstawić okoliczności utworzenia Państwa Kościelnego	• znaczenie porozumienia między Pepinem Krótkim a papieżem dla losów obu tych przywódców
18. Nowe państwa w Europie	**Uczeń zna:** • postać: Ottona I	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: możnowładca, Święte Cesarstwo Rzymskie **Uczeń potrafi:** • zlokalizować na mapie obszary wchodzące w skład Świętego Cesarstwa Rzymskiego • zlokalizować na mapie nowe państwa powstałe w Europie od IX w.	**Uczeń zna:** • datę: 962 **Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o dokonaniach Ottona I	**Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności powstania Świętego Cesarstwa Rzymskiego	**Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jak doszło do powstania Królestwa Niemiec
19. Walka cesarza z papieżem	**Uczeń zna:** • postanowienia ugody w Wormacji **Uczeń rozumie:** • pojęcie: inwestytura	**Uczeń zna:** • datę: 1122	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować sytuację panującą we wczesno-średniowiecznym Kościele	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: pastorał	**Uczeń potrafi:** • przedstawić relacje między papieżem a cesarzem do X w.
21. Feudalna Europa	**Uczeń zna:** • stany średniowiecznego społeczeństwa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: stan,	**Uczeń zna:** • ramy chronologiczne feudalizmu • podstawowe zasady obowiązujące w systemie feudalnym	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: ciężkozbrojny **Uczeń potrafi:** • określić cechy charakterystyczne feudalizmu	**Uczeń rozumie:** • wpływ feudalizmu na sytuację polityczną, gospodarczą i społeczną średniowiecznej Europy **Uczeń potrafi:**	**Uczeń potrafi:** • ocenić funkcjonowanie systemu feudalnego

	rycerstwo, lenno, senior, wasal, feudalizm **Uczeń potrafi:** • przedstawić prawa oraz obowiązki seniora i wasala	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: suzeren, poddany, hołd lenny, inwestytura, rozdrobnienie feudalne • zasady, na jakich opierała się organizacja społeczeństwa średniowiecznej Europy **Uczeń potrafi:** • przedstawić zależności społeczne oparte na prawie lennym	• wyjaśnić, jak przebiegała uroczystość nadania lenna	• przedstawić proces kształtowania się rycerstwa	
22. Na rycerskim zamku	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: rycerz, rycerz bez skazy **Uczeń potrafi:** • przedstawić cechy charakterystyczne wzoru osobowego średniowiecznego rycerza	**Uczeń zna:** • najważniejsze elementy zabudowy średnio-wiecznego zamku **Uczeń rozumie:** • pojęcia: turniej rycerski, rozejm boży, pasowanie na rycerza **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jakie były cele organizowania turniejów rycerskich	**Uczeń zna:** • elementy uzbrojenia średniowiecznego rycerza **Uczeń rozumie:** • pojęcia: paź, giermek **Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o przebiegu turnieju rycerskiego • wyjaśnić, jakie warunki należało spełnić, aby zostać rycerzem	**Uczeń rozumie:** • rolę Kościoła w zmianie wizerunku średniowiecznego rycerza **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować zamek średniowieczny • przedstawić wycho-wanie dziewczynek w średniowieczu i pozycję kobiety w średniowiecznym społeczeństwie	**Uczeń potrafi:** • opowiedzieć, jak wyglądała uroczystość pasowania na rycerza
23. Średniowieczni mieszczanie i chłopi	**Uczeń zna:** • najważniejsze budowle średniowiecznego miasta • główne zajęcia mieszkańców średniowiecznych miast	**Uczeń zna:** • grupy społeczne zamieszkujące średniowieczne miasto **Uczeń rozumie:** • pojęcia: baszta, patrycjat, pospólstwo, plebs, rada miejska, pańszczyzna,	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: prawa miejskie, sołtys **Uczeń potrafi:** • przedstawić warunki życia w średniowiecznym mieście • przedstawić warunki	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: czeladnik, majstersztyk **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować mieszkańców średniowiecznego miasta i ich życie	**Uczeń potrafi:** • opisać wygląd średniowiecznego miasta • porównać kulturę miejską z kulturą rycerską

	• rodzaje prac wykonywanych przez średniowiecznych chłopów **Uczeń rozumie:** • pojęcia: mury miejskie, rynek, ratusz, mieszczanin, cech **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, czym różniło się średniowieczne miasto od średniowiecznej wsi	dziesięcina **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, kto i w jaki sposób zarządzał średniowiecznym miastem • przedstawić pozycję chłopów na tle pozycji przedstawicieli innych stanów społecznych • wyjaśnić znaczenie cechów w życiu gospodarczym miasta	życia w średniowiecznej wsi	• scharakteryzować stan chłopski w średniowieczu	
24. Duchowieństwo i kultura średniowiecza	**Uczeń zna:** • nazwy największych zakonów w średnio-wiecznej Europie **Uczeń rozumie:** • pojęcia: średniowieczny uniwersalizm, benedyktyni, franciszkanie **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić istotę średniowiecznego uniwersalizmu	**Uczeń zna:** • cechy charakterystyczne stylu romańskiego i stylu gotyckiego w architekturze **Uczeń rozumie:** • pojęcia: styl romański, styl gotycki, ostrołuki, uniwersytet **Uczeń potrafi:** • odróżnić styl romański od gotyckiego • podać przykłady budowli w stylu romańskim i gotyckim • wymienić miasta, w których powstały pierwsze uniwersytety	**Uczeń zna:** • ramy chronologiczne występowania stylu romańskiego i stylu gotyckiego w architekturze **Uczeń rozumie:** • pojęcie: zakon żebraczy **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd klasztoru w Sankt Gallen • wyjaśnić przyczyny powstania uniwersytetów	**Uczeń zna:** • postacie: św. Benedykta, św. Franciszka z Asyżu • główne zalecenia reguły zakonnej benedyktynów **Uczeń rozumie:** • pojęcie: reguła • znaczenie religii i Kościoła w funkcjonowaniu średniowiecznego społeczeństwa **Uczeń potrafi:** • ocenić rolę uniwersytetów	**Uczeń rozumie:** • wkład benedyktynów w rozwój kultury średniowiecznej Europy **Uczeń potrafi:** • przedstawić główne założenia działalności średniowiecznych zakonów

25. Początki Polski	**Uczeń zna:** • daty: 966, 972 • postacie: Mieszka I, Dobrawy • nazwy plemion zamieszkujących ziemie polskie w IX w. • legendy dotyczące początków państwa polskiego **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Słowianie, Piastowie, Polanie **Uczeń potrafi:** • zlokalizować na mapie obszar państwa Polan oraz terytorium państwa Mieszka I na początku i pod koniec jego panowania • wymienić najważniejsze przyczyny chrztu Polski • wskazać na mapie Cedynię	**Uczeń zna:** • datę: ok. 960 • ramy chronologiczne panowania dynastii Piastów w Polsce **Uczeń rozumie:** • pojęcia: plemię, monarchia patrymonialna, drużyna • dlaczego o Polsce w X w. mówi się państwo Mieszka I • znaczenie przyjęcia chrztu przez Mieszka dla państwa polskiego **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jakie zmiany w państwie i w społeczeństwie spowodował chrzest Mieszka • wymienić tereny podbite przez Mieszka I	**Uczeń zna:** • postać: Hodona • grupy społeczne zamieszkujące państwo Mieszka I **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, w jakich okolicznościach władzę na ziemiach polskich przejęli Piastowie • przedstawić okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka	**Uczeń potrafi:** • przedstawić organizację państwa Mieszka I	**Uczeń potrafi:** • przedstawić polityczne i militarne dokonania władcy po przyjęciu chrztu
26. Polska Bolesława Chrobrego	**Uczeń zna:** • daty: 1000, 1025 • postacie: Bolesława Chrobrego, biskupa Wojciecha • decyzje dotyczące organizacji kościelnej w Polsce podjęte przez papieża	**Uczeń zna:** • datę: 997 • postać: Ottona III **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Prusowie, wyprawa misyjna • znaczenie zjazdu	**Uczeń zna:** • daty: 1002–1018 **Uczeń rozumie:** • pojęcie: wojna podjazdowa • przyczyny, które skłoniły księcia Bolesława do zorganizowania wyprawy	**Uczeń zna:** • daty: 1004, 1018 **Uczeń potrafi:** • ocenić skutki zjazdu gnieźnieńskiego • przedstawić przyczyny, przebieg i skutki wyprawy na Kijów	**Uczeń rozumie:** • rolę i znaczenie drużyny książęcej **Uczeń potrafi:** • przedstawić przebieg i skutki wyprawy misyjnej biskupa Wojciecha

	Uczeń rozumie: • pojęcie: zjazd gnieźnieński **Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o zjeździe gnieźnieńskim • wskazać na mapie arcybiskupstwo i biskupstwa utworzone w Polsce w 1000 r.	gnieźnieńskiego dla rozwoju organizacji kościelnej i państwowej **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie tereny podbite przez Bolesława Chrobrego • przedstawić okoliczności koronacji królewskiej Bolesława Chrobrego	misyjnej do Prus **Uczeń potrafi:** • przedstawić wygląd i uzbrojenie wojownika należącego do drużyny książęcej • przedstawić rozwój terytorialny państwa Bolesława Chrobrego	• ocenić polityczne znaczenie koronacji	• przedstawić przyczyny, przebieg i skutki wojen polsko-niemieckich w latach 1002–1018 • ocenić dokonania Bolesława Chrobrego
27. W najdawniejszej Polsce	**Uczeń zna:** • przykładowe obowiązki mieszkańców najdawniejszej Polski **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jakie było przeznaczenie grodów w państwie pierwszych Piastów	**Uczeń zna:** • zadania drużyny książęcej **Uczeń potrafi:** • przedstawić organizację państwa polskiego w X i XI w. • przedstawić strukturę i zadania mieszkańców Polski w X i XI w.	**Uczeń zna:** • produkty wchodzące w skład jadłospisu mieszkańców Polski **Uczeń rozumie:** • zależności między księciem, drużyną a mieszkańcami w państwie Mieszka **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd grodu na Ostrowie Lednickim	**Uczeń potrafi:** • przedstawić warunki życia mieszkańców Polski pierwszych Piastów • opisać życie i obyczaje mieszkańców Polski w X i XI w.	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować państwo pierwszych Piastów • ocenić wpływ chrztu i tworzenia się państwowości polskiej na życie mieszkańców państwa pierwszych Piastów
28. Upadek i odbudowa państwa	**Uczeń zna:** • datę: 1031 • postacie: Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela **Uczeń potrafi:** • wskazać przyczyny kryzysu państwa polskiego za panowania Mieszka II	**Uczeń zna:** • daty: 1038, 1058 **Uczeń rozumie:** • pojęcie: powstanie ludowe	**Uczeń potrafi:** • omówić sposób utrzymania wojska, który rozwinął się za panowania Kazimierza Odnowiciela • omówić zmiany terytorialne państwa pierwszych Piastów	**Uczeń zna:** • datę: 1039 • postać: Brzetysława **Uczeń potrafi:** • opisać sytuację na ziemiach polskich po śmierci Mieszka II	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować i ocenić dokonania Mieszka II i Kazimierza Odnowiciela

	• przedstawić skutki powstania ludowego w Wielkopolsce i najazdu Brzetysława na ziemie polskie				
29. Polska Bolesława Krzywoustego	**Uczeń zna:** • datę: 1138 • postacie: Bolesława Krzywoustego • władców piastowskich rządzących Polską od X do XII w. **Uczeń rozumie:** • pojęcia: ustawa sukcesyjna, zasada senioratu, senior, dzielnica senioralna, dzielnice dziedziczne	**Uczeń potrafi:** • przedstawić założenia ustawy sukcesyjnej • wskazać skutki wydania ustawy sukcesyjnej **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić przyczyny wydania ustawy sukcesyjnej • wskazać na mapie dzielnice utworzone na mocy ustawy sukcesyjnej		**Uczeń potrafi:** • ocenić dokonania Bolesława Krzywoustego	
30. Rozbicie dzielnicowe Polski	**Uczeń zna:** • daty: 1228, 1230 • postać: Konrada Mazowieckiego • ramy chronologiczne rozbicia dzielnicowego Polski **Uczeń rozumie:** • pojęcia: rozbicie dzielnicowe Polski, Krzyżacy (zakon krzyżacki) **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić przyczyny	**Uczeń zna:** • postać: Władysława Wygnańca • przyczyny upadku zasady senioratu **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie ziemie utracone przez Polskę w okresie rozbicia dzielnicowego • przedstawić konsekwencje rozbicia dzielnicowego Polski	**Uczeń zna** • daty: 1190, 1283 **Uczeń rozumie:** • dlaczego pojawienie się Krzyżaków było zagrożeniem dla państwa polskiego **Uczeń potrafi:** • wskazać przejawy i skutki słabej obronności granic Polski w okresie rozbicia dzielnicowego	**Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności wygnania Władysława z Polski • opowiedzieć o roli Brandenburgii i celach politycznych tego państwa	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować okres rozbicia dzielnicowego • przedstawić rozwój terytorialny państwa krzyżackiego • ocenić skutki sprowadzenia zakonu krzyżackiego dla państwa polskiego

	i okoliczności pojawienia się Krzyżaków na ziemiach polskich • wskazać na mapie ziemię chełmińską				
31. Polska w XIII wieku	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: kolonizacja niemiecka **Uczeń potrafi:** • określić ramy czasowe kolonizacji niemieckiej • wskazać na mapie obszary objęte kolonizacją niemiecką • przedstawić skutki kolonizacji niemieckiej	**Uczeń zna:** • postać: Henryka Brodatego • podstawowe założenia lokacji na prawie niemieckim **Uczeń rozumie:** • pojęcia: czynsz, wolnizna, prawo składu • na czym polegała lokacja na prawie niemieckim **Uczeń potrafi:** • wskazać szanse i zagrożenia dla Polski i Polaków wynikające z pojawienia się dużej grupy ludności obcej językowo i kulturowo • wymienić towary sprzedawane przez mieszkańców Polski, a także sprowadzane do Polski ze Wschodu i z Zachodu	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: gospodarka towarowo-pieniężna **Uczeń potrafi:** • przedstawić politykę Henryka Brodatego • wyjaśnić, jak doszło do powstania gospodarki towarowo-pieniężnej na ziemiach polskich	**Uczeń rozumie:** • przyczyny, które skłaniały osadników niemieckich do przybywania na ziemie polskie **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować rozwój cywilizacyjny Śląska w XIII w. • dostrzec związki między rozwojem ruchu osadniczego a ożywieniem gospodarczym	**Uczeń potrafi:** • przedstawić sytuację gospodarczą miast i wsi w XIII w.
32. Dążenie do jedności państwa	**Uczeń potrafi:** • wymienić przedstawicieli społeczeństwa polskiego, którzy	**Uczeń zna:** • sytuację chłopów i mieszczan w Polsce w drugiej połowie XIII w.			

	popierali ideę zjednoczenia ziem polskich	**Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, z jakich powodów niektóre grupy społeczeństwa popierały ideę zjednoczenia ziem polskich			
33. Zjednoczona Polska	**Uczeń zna:** • datę: 1320 • postać: Władysława Łokietka **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie ziemie zajęte przez Władysława Łokietka i pozostające poza granicami państwa	**Uczeń zna:** • daty: 1296, 1300, 1308, 1309, 1331 • postać: Przemysła II **Uczeń rozumie:** • pojęcie: rzeź Gdańska **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jak doszło do śmierci Przemysła II • wskazać na mapie zasięg terytorialny państwa Przemysła II • wymienić etapy jednoczenia ziem polskich przez Władysława Łokietka	**Uczeń zna:** • daty: 1295, 1305, 1327–1332 • postać: Wacława II **Uczeń rozumie:** • pojęcia: starosta, proces w Inowrocławiu **Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności koronacji królewskiej Przemysła II • scharakteryzować rządy Wacława II	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować relacje polsko- -krzyżackie w latach 1308–1309 oraz w latach 1320–1332	**Uczeń potrafi:** • ocenić panowanie Władysława Łokietka
34. Polska Kazimierza Wielkiego	**Uczeń zna:** • daty: 1333, 1364, 1370 • postać: Kazimierza Wielkiego **Uczeń rozumie:** • pojęcia: uniwersytet, zjazd monarchów w Krakowie **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie zmiany terytorialne	**Uczeń zna:** • datę: 1343 • najważniejsze zagrożenia zewnętrzne państwa polskiego po 1333 r. • postanowienia pokoju w Kaliszu **Uczeń rozumie:** • pojęcia: pokój wieczysty w Kaliszu, tolerancja religijna	**Uczeń zna:** • wyrok sądu papieskiego w Warszawie **Uczeń rozumie:** • pojęcia: proces w Warszawie, statuty praw **Uczeń potrafi:** • przedstawić dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie obronności	**Uczeń zna:** • daty: 1339, 1340 **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować pozycję międzynarodową Polski na początku panowania Kazimierza Wielkiego • omówić dokonania Kazimierza Wielkiego w polityce wewnętrznej	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować zmiany struktury społecznej i wyznaniowej na ziemiach polskich po zajęciu Rusi Halickiej • ocenić dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej i zagranicznej

	państwa polskiego w okresie panowania Kazimierza Wielkiego • wyjaśnić przyczyny założenia Akademii Krakowskiej	**Uczeń potrafi:** • wyjaśnić rolę Kazimierza Wielkiego w tworzeniu pozycji Polski w Europie	kraju		
35. Unia Polski z Litwą	**Uczeń zna:** • daty: 1385, 1386 • postacie: Jadwigi Andegaweńskiej, Władysława Jagiełły • postanowienia umowy o unii zawartej w Krewie **Uczeń rozumie:** • pojęcie: unia personalna **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić przyczyny unii polsko-litewskiej • wskazać na mapie państwo polsko--litewskie po zawarciu unii	**Uczeń zna:** • datę: 1384 • wrogów Wielkiego Księstwa Litewskiego **Uczeń rozumie:** • korzyści wynikające z unii dla Polski i dla Wielkiego Księstwa Litewskiego	**Uczeń zna:** • datę: 1400 **Uczeń rozumie:** • pojęcie: Uniwersytet Jagielloński **Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności, w jakich doszło do odnowienia Akademii Krakowskiej	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: bojarzy **Uczeń potrafi:** • przedstawić najważniejsze problemy Wielkiego Księstwa Litewskiego w XIV w.	**Uczeń potrafi:** • ocenić znaczenie odnowienia Akademii Krakowskiej
36. Wielka wojna z zakonem krzyżackim	**Uczeń zna:** • daty: 1409–1411, 15 VII 1410, 1411 • siły walczące w bitwie pod Grunwaldem po stronie polsko--litewskiej oraz krzyżackiej	**Uczeń rozumie:** • znaczenie polsko--litewskiego zwycięstwa pod Grunwaldem **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić przyczyny konfliktu polsko--krzyżackiego	**Uczeń potrafi:** • przedstawić relacje między Polakami i Litwinami a Krzyżakami po zawarciu unii • dostrzec dysproporcje między zwycięstwem grunwaldzkim a postanowieniami	**Uczeń rozumie:** • dlaczego unia polsko--litewska negatywnie odbiła się na sytuacji politycznej zakonu krzyżackiego **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd zamku	**Uczeń potrafi:** • ocenić skutki wielkiej wojny dla państwa polsko-litewskiego oraz dla zakonu krzyżackiego

	• postanowienia pierwszego pokoju toruńskiego **Uczeń rozumie:** • pojęcia: wielka wojna, pierwszy pokój toruński **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie Grunwald • wskazać na mapie miejsca związane z postanowieniami pierwszego pokoju toruńskiego	za panowania Władysława Jagiełły • wyjaśnić okoliczności wybuchu wielkiej wojny z zakonem krzyżackim	pierwszego pokoju toruńskiego • wyjaśnić przyczyny klęski Krzyżaków pod Grunwaldem	krzyżackiego w Malborku • przedstawić przebieg bitwy pod Grunwaldem	
37. Synowie Jagiełły	**Uczeń zna:** • daty: 1454, 1466 • postać: Kazimierza Jagiellończyka • postanowienia drugiego pokoju toruńskiego **Uczeń rozumie:** • pojęcia: wojna trzynastoletnia, drugi pokój toruński, lenno, Prusy Zakonne, Prusy Królewskie	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: Związek Pruski, inkorporacja, pospolite ruszenie **Uczeń potrafi:** • wymienić przyczyny wybuchu wojny z Krzyżakami • wskazać na mapie tereny odzyskane przez Polskę w wyniku wojny trzynastoletniej	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: wojsko najemne **Uczeń potrafi:** • przedstawić przebieg wojny trzynastoletniej	**Uczeń zna:** • daty: 1447, 1462 **Uczeń potrafi:** • zanalizować przyczyny i skutki wystąpienia Związku Pruskiego przeciw Krzyżakom	**Uczeń potrafi:** • ocenić znaczenie odzyskania Pomorza Gdańskiego i ujścia Wisły dla dalszego rozwoju państwa polskiego
38. Od rycerstwa do szlachty	**Uczeń zna:** • stany sejmujące w sejmie walnym oraz ich uprawnienia	**Uczeń zna:** • treść przywilejów koszyckiego i cerekwicko- -nieszawskiego	**Uczeń zna:** • daty: 1374, 1454, 1505 **Uczeń rozumie:** • pojęcie: konstytucja	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: ustrój monarchiczno- -szlachecki • związek między	**Uczeń rozumie:** • rolę i znaczenie szlachty w kształtowaniu ustroju Polski

	Uczeń rozumie: • pojęcia: przywilej, szlachta, przywilej szlachecki, posłowie **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić wpływ przywilejów na pozycję króla w Polsce	• treść konstytucji *Nihil novi* **Uczeń rozumie:** • pojęcia: przywilej koszycki, przywilej cerekwicko-nieszawski, sejmiki szlacheckie, sejm walny, monarchia stanowa • przyczyny słabości miast i mieszczaństwa w Polsce **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, dlaczego wykształciła się polityczna reprezentacja stanu szlacheckiego • wyjaśnić, dlaczego w Polsce nie doszło do wykształcenia się monarchii stanowej	(ustawa sejmowa) • wpływ przywilejów na proces przekształcania się rycerstwa w szlachtę • relacje między instytucjami sprawującymi władzę w Polsce	nadawanymi szlachcie przywilejami a jej rosnącą pozycją polityczną w państwie • znaczenie uchwalenia konstytucji *Nihil novi* **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować rozwój uprawnień stanu szlacheckiego • wyjaśnić organizację oraz sposób działania sejmu walnego	**Uczeń potrafi:** • opisać sposób funkcjonowania sejmików szlacheckich • przedstawić okoliczności wykształcenia się sejmu walnego • scharakteryzować ustrój Polski od XVI do XVIII w. • ocenić wpływ rosnącej pozycji szlachty na pozycję króla i innych stanów społecznych
39. Polska i Litwa w XV wieku	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: tolerancja religijna	**Uczeń zna:** • główne narodowości i wyznania w Polsce średniowiecznej **Uczeń rozumie:** • przyczyny istnienia tolerancji religijnej w Polsce	**Uczeń potrafi:** • porównać rozwój cywilizacyjny ziem polskich i Europy Zachodniej w średniowieczu	**Uczeń zna:** • sytuację przedstawicieli różnych religii i wyznań w Europie Zachodniej	**Uczeń potrafi:** • porównać sytuację przedstawicieli różnych religii i wyznań w Europie Zachodniej i Polsce